

Bryssel den 14 juni 2024
(OR. en)

10817/24

**Interinstitutionellt ärende:
2008/0140(CNS)**

**ANTIDISCRIM 95
FREMP 291
GENDER 114
JAI 968
MI 583
SOC 435**

RAPPORT

från:	Ordförandeskapet
till:	Rådet
Föreg. dok. nr:	10476/24
Komm. dok. nr:	11531/08 - COM(2008) 426 final
Ärende:	Direktivet om genomförande av principen om likabehandling (artikel 19) – <i>Lägesrapport</i>

I. INLEDNING

Den 2 juli 2008 förelade kommissionen rådet och Europaparlamentet ett förslag till rådets direktiv som syftar till att utvidga skyddet mot diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning till att omfatta områden utanför arbetslivet. Förslaget till övergripande direktiv om likabehandling kompletterar den befintliga unionslagstiftningen¹ på området och skulle förbjuda diskriminering på ovannämnda grunder på områdena socialt skydd, inbegripet social trygghet och hälso- och sjukvård, utbildning och tillgång till varor och tjänster, inklusive bostäder.

¹ Framför allt rådets direktiv 79/7/EEG, 2000/43/EG, 2000/78/EG och 2004/113/EG.

Efter Lissabonfördragets ikraftträdande den 1 december 2009 omfattas förslaget nu av artikel 19 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (*EUF-fördraget*) (det särskilda lagstiftningsförfarandet), vilket innebär att det krävs enhällighet i rådet efter Europaparlamentets *godkännande*.

Europaparlamentet antog sitt yttrande den 2 april 2009² i enlighet med samrådsförfarandet. Rådet måste begära Europaparlamentets godkännande av den slutliga texten.

Även om förslaget har diskuterats i nästan 16 år och nästan varje ordförandeskap har tagit upp ärendet på rådets dagordning, har det hittills inte varit möjligt att nå en överenskommelse. Den senaste lägesrapporten³ lades fram för rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) den 12 juni 2023.

En mycket stor majoritet av delegationerna har sedan länge gett sitt stöd till direktivet och ställt sig bakom det faktum att det syftar till att komplettera den befintliga rättsliga ramen genom att ta itu med alla fyra diskrimineringsgrunderna genom en övergripande strategi, men vissa andra har uttryckt oro och begärt förtydliganden när det gäller den upplevda bristen på rättssäkerhet, fördelningen av befogenheter och förenligheten med subsidiaritetsprincipen samt förslagets konsekvenser, särskilt när det gäller potentiella ekonomiska konsekvenser.

Omfattande omarbetningar har gjorts under årens lopp för att ta itu med de farhågor som uttryckts, bland annat genom att man klargör de rättsliga skyldigheterna både i sak och när det gäller fördelningen av befogenheter och genom att man i hög grad begränsar de potentiella ekonomiska konsekvenserna av utkastet till direktiv.

Kommissionen har gett sitt stöd till strävan efter en kompromiss, samtidigt som den vidhåller en granskningsreservation mot eventuella ändringar av dess ursprungliga förslag i detta skede.

² Se dok. A6-0149/2009. Alice Kuhnke (SE/De gröna/Europeiska fria alliansen) har av det nuvarande parlamentet utsetts till föredragande.

³ Dok. 9043/23. Rådet höll också en riktlinjedebatt om förslaget (se dok. 9544/23).

II. RÅDETS ARBETE UNDER DET BELGISKA ORDFÖRANDESKAPET

Under det belgiska ordförandeskapet arbetade man intensivt med förslaget för att nå enhällighet. Förslaget diskuterades vid tre möten i arbetsgruppen för sociala frågor⁴, tre gånger i Coreper⁵ och på rådsnivå. Ordförandeskapet lade fram fyra uppsättningar redaktionella förslag i syfte att ta itu med alla kvarstående farhågor som delegationerna uttryckt, särskilt de som rör rättssäkerhet, respekt för subsidiaritetsprincipen och de potentiella ekonomiska konsekvenserna av det framtida direktivet⁶.

Ordförandeskapet har tagit upp dessa farhågor på följande sätt:

1. Texten har omarbetats för att klargöra omfattningen av medlemsstaternas skyldigheter när det gäller *rimliga anpassningsåtgärder* för personer med funktionsnedsättning (artikel 4 och skälen 19a–20d), för att särskilja dem från skyldigheten att säkerställa tillgänglighet, som tidigare hade strukits.
2. Medlemsstaternas *befogenheter i fråga om utbildning*, bland annat när det gäller fastställande av avgifter och åldersgränser, har avgränsats mer uttryckligen (artikel 3.2 d och skäl 17 g).
3. Texten har förtydligats ytterligare genom en hänvisning till medlemsstaternas stora beslutsbefogenheter när det gäller att tillhandahålla, beställa och organisera tjänster av allmänt intresse, vilket bekräftar att variationer i tillhandahållandet av *tjänster av allmänt intresse* mellan regionala eller lokala nivåer som sådana inte utgör diskriminering (artikel 3.5a och skäl 11).
4. Texten har ändrats genom att medlemsstaterna ges möjlighet att ta itu med den *demografiska utmaningen* med sjunkande födelsetal (artikel 3.4a och skäl 19-a).

⁴ Mötena ägde rum den 20 februari, den 14 mars och den 9 april.

⁵ Den 18 april och 26 april och den 14 juni.

⁶ Dok. 5552/24, 6630/24, 7549/24 och 8616/24 (återges utan ändringar i dok. 8616/1/24 REV 1 och med mindre tekniska och redaktionella ändringar i 10476/24).

5. Ordförandeskapet har dessutom förtydligat villkoren för *särbehandling på grund av ålder eller funktionsnedsättning* (artikel 2.5a och 2.6 samt skälen 14-a och 14a).
6. På samma sätt har ordförandeskapet förtydligat bestämmelserna om *särbehandling på grund av en persons ålder eller hälsotillstånd specifikt på området finansiella tjänster* (artikel 2.7a–2.7 och skäl 15ab).
7. *Införlivandeperioden* har förkortats till tre år jämfört med det föregående utkastet, mot bakgrund av den förlängda tidsperiod som redan hade förflutit sedan förslaget först presenterades, och den relevanta bestämmelsen har omformulerats i enlighet med befintlig praxis (artikel 15.2). *Perioden för rapporteringsskyldighet* har däremot förlängts till fyra år.
8. Skäl 9 har omformulerats för att uttryckligen bekräfta att en noggrann bedömning har gjorts av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna.
9. Ett antal ändringar har också gjorts för att *uppdatera* texten och förbättra dess interna samstämmighet och tydlighet.

Vid Corepers möten den 18 och 26 april stödde en mycket stor majoritet av delegationerna ordförandeskapets text och målet att nå en allmän riktlinje i rådet den 7 maj 2024. Några delegationer begärde dock mer tid för att slutföra sina interna beslutsprocesser och för att få möjlighet att skicka eventuella kvarstående kommentarer⁷. Ordförandeskapet ändrade därför syftet med diskussionen i rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) den 7 maj till en riktlinjedebatt. Under riktlinjedebatten⁸ i rådet efterlyste en mycket stor majoritet av delegationerna en snabb överenskommelse under det belgiska ordförandeskapet om förslaget på grundval av den senaste kompromisstexten. Tre delegationer vidhöll dock allmänna reservationer.

⁷ Inga skriftliga kommentarer inkom till ordförandeskapet.

⁸ Dok. 9094/24.

Efter riktlinjedebatten i rådet förde ordförandeskapet bilaterala diskussioner med de delegationer som fortfarande hade kvarstående farhågor i ett försök att hitta lösningar och bana väg för enhällighet. Direktivet togs sedan åter upp på Corepers dagordning vid mötet den 14 juni⁹. Under diskussionen i Coreper kunde en mycket stor majoritet av delegationerna stödja ordförandeskapets text och målet att nå en allmän riktlinje i rådet men tre delegationer vidhöll alltjämt reservationer. Det stod således klart att den enhällighet som krävs fortfarande inte skulle kunna uppnås.

III. SLUTSATS

Ordförandeskapets kompromisstext bifogas denna rapport. En stor majoritet av delegationerna har bekräftat sitt starka stöd för denna text och efterlyst ett snabbt antagande av den. Kommissionen har betonat att den fortsätter att betrakta antagandet av förslaget som en prioriterad fråga.

Ordförandeskapet noterar att den nuvarande kompromisstexten, som tar hänsyn till alla de särskilda farhågor som uttryckts och som stöds av 24 medlemsstater, ännu inte har godkänts enhälligt. Med tanke på den nuvarande ökningen av diskriminering och trakasserier av utsatta grupper, vilket visar på det akuta behovet av att säkerställa ett gemensamt och övergripande skydd för medborgarna i hela Europeiska unionen mot diskriminering på alla skyddade grunder, hoppas ordförandeskapet att ytterligare stöd kan inhämtas inom en snar framtid för att uppnå den enhällighet som krävs i rådet.

⁹ Eftersom inga ytterligare redaktionella förslag hade mottagits gjorde ordförandeskapet inga väsentliga ändringar av den kompromisstext som hade diskuterats i Coreper den 18 och 26 april. Endast smärre tekniska och redaktionella ändringar infördes (se dok. 10476/24).

Förslag till

RÅDETS DIREKTIV

om genomförande av principen om likabehandling av personer oavsett religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 19.1,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag¹⁰,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de nationella parlamenten,

med beaktande av Europaparlamentets godkännande¹¹, och

i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande, och

¹⁰ EUT C, , s. .

¹¹ EUT C, , s. .

av följande skäl:

- (1) I enlighet med artikel 2 i fördraget om Europeiska unionen (*EU-fördraget*) bygger unionen på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter; dessa värden är gemensamma för medlemsstaterna. I enlighet med artikel 6 i EU-fördraget erkänner unionen de rättigheter, friheter och principer som fastställs i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan om de grundläggande rättigheterna*). Enligt samma artikel ska de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, ingå i unionsrätten som allmänna principer.
- (2) Rätten till likhet inför lagen och skydd mot diskriminering för alla och envar är grundläggande rättigheter som erkänns i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, i FN:s konvention om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor, den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, FN:s konventioner om medborgerliga och politiska rättigheter och om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) samt den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och den europeiska sociala stadgan, vilka har undertecknats av alla medlemsstaterna. Detta direktiv, och i synnerhet bestämmelserna om rimliga anpassningsåtgärder, respekterar de grundläggande principer som erkänns i CRPD och i FN:s konvention om skydd för världens kultur- och naturarv.

- (2a) Unionen är part i CRPD sedan den 23 december 2010. Bestämmelserna i CRPD utgör, i enlighet med artikel 216.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (*EUF-fördraget*), en integrerad del av Europeiska unionens rättsordning och unionens lagstiftning bör därför tolkas i överensstämmelse med CRPD. I CRPD:s artikel 2 ingår särskilt underlåtenhet att göra skälig anpassning i definitionen av diskriminering och i artikel 9 föreskrivs skyldigheter gällande tillgänglighet. I sitt meddelande *En jämlikhetsunion: EU:s strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030* framhåller kommissionen den bestående ojämlikheten och diskrimineringen när det gäller personer med funktionsnedsättning utanför arbetslivet, däribland beträffande socialt skydd, hälso- och sjukvård, utbildning och tillgång till varor och tjänster, och behovet av att anpassa EU-lagstiftningen ytterligare i detta avseende. Detta direktiv bidrar till att ta itu med dessa frågor, tillsammans med andra åtgärder som vidtas på unionsnivå och medlemsstatsnivå vid genomförandet av CRPD.
- (3) Detta direktiv är förenligt med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns särskilt i stadgan om de grundläggande rättigheterna. I artikel 10 i stadgan om de grundläggande rättigheterna erkänns rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. I artikel 21 förbjuds diskriminering, även på grund av religion eller annan trosuppfattning (tidigare: *övertygelse*), funktionsnedsättning (tidigare: *funktionshinder*), ålder eller sexuell läggning, och i artikel 26 erkänns rätten för personer med funktionsnedsättning att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende.
- (4)
- (5) I slutsatserna från Europeiska rådets möte i Bryssel den 14 december 2007 uppmanade Europeiska rådet medlemsstaterna att förstärka sina insatser för att förebygga och bekämpa diskriminering på och utanför arbetsmarknaden.

- (5a) För att skapa en jämlikhetsunion antog kommissionen under 2020 och 2021 viktiga strategier och handlingsplaner¹² som främjar principen om likabehandling och motverkar diskriminering genom en kombination av riktade åtgärder och integrering av jämlikhet inom alla politikområden, samtidigt som man också hänvisar till vikten av ett intersektionellt förhållningssätt.
- (5ab) Den 4 mars 2022 antog rådet slutsatser om kampen mot rasism och antisemitism för att ta itu med den oroväckande ökningen av rasistiska och antisemitiska incidenter i EU:s medlemsstater¹³. Vidare är syftet med kommissionens gemensamma meddelande till Europaparlamentet och rådet *Inget rum för hat: ett Europa enat mot hat* att intensifiera EU:s insatser för att bekämpa hat i alla dess former genom att stärka åtgärderna inom en rad olika politikområden. Meddelandet är särskilt en maning till handling för att säkerställa att Europa är en plats där unionens grundläggande värden åtnjuts av alla. Jämlikhet och icke-diskriminering ingår i de grundläggande värden och grundläggande rättigheter som fastställs i artikel 2 i fördraget och i EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna. De utgör grunden för att säkerställa att alla människor, oavsett vilka de är, ska kunna leva tillsammans utan rädsla. Unionen är fast besluten att bygga ett samhälle där alla har lika möjligheter att växa och har frihet att uttrycka sin individualitet. Att främja ett sådant samhälle är ett kraftfullt värn mot hat och intolerans¹⁴.

¹² Jämställdhetsstrategin för 2020–2025, EU:s handlingsplan mot rasism 2020–2025, EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och deltagande 2020–2030, jämlikhetsstrategin för hbtqi-personer 2020–2025 och strategin för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030. Dessutom antog kommissionen en strategi för att bekämpa antisemitism och främja judiskt liv.

¹³ pdf (europa.eu)

¹⁴ JOIN(2023) 51 final, 6.12.2023.

- (5ac) Som svar på Europeiska rådets slutsatser från juni 2023¹⁵ innehåller kommissionens meddelande *Befolkningsutvecklingen i Europa: en verktygslåda med åtgärder av den 11 oktober 2023*¹⁶ en övergripande strategi för befolkningsutvecklingen. En uppsättning politiska verktyg för medlemsstaterna läggs fram, och medlemsstaterna uppmanas att sätta jämställdhet, icke-diskriminering och rättvisa mellan generationerna i centrum för alla politiska åtgärder.
- (6) Europaparlamentet har i sina resolutioner av den 20 maj 2008, den 8 september 2015 och den 19 april 2023 begärt att skyddet mot diskriminering utvidgas i unionsrätten.
- (6a) Diskriminering har allvarliga konsekvenser – inte bara för den enskilda individen, utan även för samhället: bland annat påverkas bruttonationalprodukten, skatteintäkterna och den sociala sammanhållningen. Skydd mot diskriminering i enlighet med detta direktiv kan bidra till bättre hälsotillstånd och utbildningsresultat och därmed till en ökning av medlemsstaternas bruttonationalprodukt.

¹⁵ Europeiska rådets slutsatser av den 29–30 juni 2023.

¹⁶ COM(2023) 577 final, 11.10.2023.

(7) Europeiska kommissionen bekräftade i sitt meddelande *En förnyad social agenda: Möjligheter, tillgång och solidaritet i framtidens Europa* att det i samhällen där varje individ anses ha samma värde inte ska finnas några artificiella hinder eller någon diskriminering som hindrar människor från att utnyttja dessa möjligheter. Diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning kan undergräva förverkligandet av unionsmålen i fördragen, särskilt förverkligandet av en hög sysselsättningsnivå och en hög nivå på det sociala skyddet, en höjning av levnadsstandarden och livskvaliteten samt ekonomisk och social sammanhållning och solidaritet. Sådan diskriminering kan även undergräva strävan att undanröja hinder för den fria rörligheten för personer, varor och tjänster mellan medlemsstaterna. Europeiska kommissionen framhöll på nytt och förnyade sitt åtagande att bekämpa diskriminering och främja lika möjligheter i sitt meddelande *Ickediskriminering och lika möjligheter: Ett förnyat engagemang*. År 2017 proklamerade Europaparlamentet, rådet och Europeiska kommissionen den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Proklamationens tredje princip är att var och en, oberoende av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning, har rätt till likabehandling och lika möjligheter i när det gäller anställning, socialt skydd, utbildning och tillgång till varor och tjänster som erbjuds allmänheten¹⁷. I sin handlingsplan för genomförande av den europeiska pelaren för sociala rättigheter bekräftar kommissionen att likabehandling och lika tillgång kräver ett ändamålsenligt, uppdaterat regelverk som efterlevs i praktiken, särskilt med hänvisning till detta direktiv¹⁸.

¹⁷ Interinstitutionell proklamation av den europeiska pelaren för sociala rättigheter (2017/C 428/09) (EUT C 428, 13.12.2017, s. 10).

¹⁸ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén, *Handlingsplan för den europeiska pelaren för sociala rättigheter* (COM(2021) 102 final, 4.3.2021).

- (8) Befintlig EU-lagstiftning omfattar tre rättsakter som grundas på artikel 13 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen som har ersatts av artikel 19 i EUF-fördraget och ett rättsligt instrument som grundas på artikel 19 i EUF-fördraget. De första tre rättsliga instrumenten är direktiv 2000/43/EG¹⁹, direktiv 2000/78/EG²⁰ och direktiv 2004/113/EG²¹, som syftar till att förebygga och bekämpa diskriminering på grund av kön, ras och etniskt ursprung, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning. Dessa instrument har visat hur viktig lagstiftning är för kampen mot diskriminering. I direktiv 2000/78/EG fastställs särskilt en allmän ram för likabehandling i arbetslivet oavsett religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning. Det finns dock skillnader mellan medlemsstaterna i hur skyddet mot diskriminering på dessa grunder på andra områden än i arbetslivet är utformat och vilken omfattning det har. Direktiv 2000/43/EG skyddar personer mot diskriminering på grund av ras eller etniskt ursprung när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster, socialt skydd samt utbildning, medan direktiv 2004/113/EG ger skydd mot diskriminering på grund av kön när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster, med undantag för medie- och reklamnehåll och utbildning. Utöver dessa tre rättsliga instrument fastställs i rådets direktiv (EU) 2024/1499²² standarder för likabehandlingsorgan i syfte att säkerställa en korrekt tillämpning av dessa och andra direktiv på området likabehandling.

¹⁹ Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung (EGT L 180, 19.7.2000, s. 22).

²⁰ Rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, 2.12.2000, s. 16).

²¹ Rådets direktiv 2004/113/EG av den 13 december 2004 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster (EUT L 373, 21.12.2004, s. 37).

²² Rådets direktiv (EU) 2024/1499 av den 7 maj 2024 om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av personer oavsett ras eller etniskt ursprung, likabehandling i fråga om anställning och yrke oavsett personers religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuella läggning, likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet och tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster och om ändring av direktiven 2000/43/EG och 2004/113/EG (EUT L 1499, 29.5.2024, s. 1).

- (9) Syftet med detta direktiv är därför att, på grundval av en noggrann bedömning mot bakgrund av subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna, med avseende på de grunder som omfattas, utvidga utformningen och omfattningen av skyddet [...] mot diskriminering så att det inte bara omfattar sysselsättningsområdet utan även de specifika områden som anges i det här direktivet. Unionslagstiftningen bör därför förbjuda diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning på en rad olika områden utanför arbetsmarknaden, främst vad gäller tillgång till socialt skydd, tillgång till utbildning samt tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster, inklusive bostäder. Med tjänster bör avses tjänster enligt artikel 57 i EUF-fördraget.
- (10) Direktiv 2000/78/EG förbjuder diskriminering när det gäller tillgång till yrkesutbildning. Detta skydd måste kompletteras genom att diskriminering förbjuds även när det gäller utbildning som inte anses vara yrkesutbildning.
- (11) Detta direktiv bör inte påverka medlemsstaternas befogenheter, särskilt i fråga om utbildning, social trygghet och hälso- och sjukvård. Det bör inte heller påverka medlemsstaternas väsentliga roll och stora beslutsbefogenheter när det gäller att tillhandahålla, beställa och organisera tjänster av allmänt intresse, vilket kan omfatta varierande grad av tjänstenivåer mellan nationell, regional eller lokal nivå, till exempel beroende på fördelningen av befogenheter inom medlemsstaterna och på regionala och lokala förhållanden. Särbehandling till följd av regionala eller lokala variationer i nivån på sådana tjänster utgör således inte diskriminering i den mening som avses i detta direktiv.
- (12) Diskriminering innefattar direkt diskriminering, indirekt diskriminering, trakasserier, instruktioner att diskriminera samt underlåtenhet att vidta skälig anpassning för personer med funktionsnedsättning. Diskriminering innefattar även diskriminering på flera grunder.

- (12a) Av rättspraxis från Europeiska unionens domstol kan man sluta sig till att diskriminering bland annat föreligger när en person behandlas mindre gynnsamt eller trakasseras på grund av att den personen har eller uppfattas ha anknytning till personer med en viss religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning, eller till organisationer som främjar rättigheterna för dessa personer. Diskriminering föreligger också när en person behandlas mindre gynnsamt eller trakasseras på grund av den religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuella läggning som han eller hon förmodas ha²³.
- (12ab) Det kan vara viktigt att ta hänsyn till de särskilda missgynnande situationer som uppstår till följd av diskriminering på flera grunder, inbegripet intersektionell diskriminering, för att spegla hur komplexa diskrimineringsärenden kan vara, samt för att stärka skyddet för dem som utsätts för diskriminering. Med intersektionell diskriminering avses diskriminering i alla dess former på grundval av en kombination – oavsett vilken – av två eller flera av följande grunder, inklusive när situationen, om grunderna betraktades var och en för sig, inte skulle innebära diskriminering av den berörda personen: religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning och en kombination av en eller flera av dessa grunder och någon av diskrimineringsgrunderna i direktiv 2000/43/EG, direktiv 2004/113/EG och/eller direktiv 79/7/EEG.
- (12b) Trakasserier strider mot principen om likabehandling, eftersom offer för trakasserier inte på lika villkor som andra kan få tillgång till socialt skydd, utbildning, varor och tjänster. Trakasserier kan ta sig olika uttryck, inbegripet oönskat verbalt, fysiskt eller annat icke-verbalt beteende. Sådant beteende kan betraktas som trakasserier enligt detta direktiv om det upprepas eller annars är av så allvarlig art att det syftar eller leder till att en persons värdighet kränks och att en hotfull, fientlig, förnedrande, förödmjukande eller kränkande stämning skapas.

²³ Domstolens domar av den 16 juli 2015, *CHEZ Razpredelenie Bulgaria*, C-83/14, EU:C:2015:480 och av den 17 juli 2008, *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415.

- (13) Vid genomförandet av principen om likabehandling oavsett religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning bör unionen i enlighet med artikel 8 i EUF-fördraget syfta till att undanröja bristande jämställdhet mellan kvinnor och män och främja jämställdhet mellan dem, i synnerhet som kvinnor ofta utsätts för diskriminering på flera grunder.

Vid utarbetande eller översyn av de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv bör medlemsstaterna beakta de olika följderna för kvinnor och män.

- (14) Bedömningen av händelser som ger anledning att anta att det har förekommit direkt eller indirekt diskriminering bör även i fortsättningen vara en fråga för nationella rättsliga instanser eller andra behöriga organ, i enlighet med nationell lagstiftning eller praxis. Särskilt vad gäller indirekt diskriminering kan sådana regler innebära att alla medel, inklusive statistiska och/eller vetenskapliga bevis, används för att fastställa att diskriminering föreligger.
- (14-a) Särbehandling på grund av ålder kan tillåtas under vissa förhållanden om denna kan motiveras av ett berättigat mål och om medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga. Detta kan inbegripa begränsad tillgång till socialt skydd för personer som tillhör särskilda åldersgrupper eller differentiering av sådant skydd på grund av olika åldersgruppers olika behov.
- (15ab) Situationen för personer i olika åldersgrupper kanske inte är jämförbar vid bedömningen av risken i samband med vissa försäkringstjänster, banktjänster och andra finansiella tjänster. Detsamma gäller situationen för personer med särskilda hälsotillstånd, som kan vara en avgörande faktor vid den riskbedömning som görs inom ramen för sådana tjänster. I detta direktiv bör det därför fastställas på vilka villkor särbehandling inom dess tillämpningsområde medges om den på ett objektivet sätt kan motiveras av ett berättigat mål och om medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga.

- (14a) Förmånlig behandling på grund av funktionsnedsättning eller ålder kan tillåtas som en form av särbehandling under vissa förhållanden, om den på ett objektivt sätt kan motiveras av ett berättigat mål och om medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga. I detta sammanhang bör främjande av ekonomisk, social och kulturell integration för personer med funktionsnedsättning eller personer som tillhör särskilda åldersgrupper utgöra ett berättigat mål. Medlen för att uppnå detta mål, såsom att erbjuda personer med funktionsnedsättning eller personer som tillhör särskilda åldersgrupper gynnsammare villkor, bör vara lämpliga och nödvändiga. Åtgärder som är funktionsnedsättnings- eller åldersrelaterade för att ge personer med funktionsnedsättning eller personer som är i en viss ålder mer gynnsamma villkor än de villkor som gäller för andra, såsom inga eller lägre avgifter för kollektivtrafik, museer eller sportanläggningar, bör anses vara förenliga med principen om icke-diskriminering och utgör inte diskriminering på grund av funktionsnedsättning eller åldersdiskriminering.
- (15)
- (15b) Det är viktigt att kunder och relevanta rättsliga instanser och organ som handlägger klagomål på begäran kan få information om skälen till särbehandlingen på grundval av ålder eller hälsotillstånd inom finansiella tjänster i enskilda fall. Tillhandahållare av finansiella tjänster ska inte vara skyldiga att yppa kommersiellt känsliga uppgifter men det är viktigt att den information som tillhandahålls är användbar och begriplig för allmänheten och att den förklarar skillnader i individuell risk för tjänsten i fråga.
- (16) Alla enskilda individer har rätt att fritt sluta avtal inbegripet rätt att välja avtalspart för en transaktion. Detta direktiv bör inte tillämpas på enskilda personers ekonomiska transaktioner när dessa transaktioner utförs inom ramen för privatlivet eller familjelivet.

- (17) Samtidigt som diskriminering förbjuds, är det viktigt att respektera andra grundläggande rättigheter och friheter i linje med stadgan om de grundläggande rättigheterna samt den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, inbegripet skydd för privatliv och familjeliv, äldres rättigheter, religionsfrihet, föreningsfrihet, yttrandefrihet, tryckfrihet, informationsfrihet, rätten att fritt sluta avtal och rätten att bedriva näring. Detta direktiv bör inte hindra åtgärder i nationell rätt som i ett demokratiskt samhälle är lämpliga och nödvändiga för att uppnå ett berättigat mål, inbegripet upprätthållande av allmän säkerhet eller allmän ordning, förebyggande av brottslighet, hälsoskydd samt skydd för andra människors rättigheter och friheter.
- (17a) Detta direktiv omfattar tillämpning av principen om likabehandling i fråga om tillgång till socialt skydd, tillgång till utbildning samt tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster inom gränserna för unionens behörighet. Begreppet *tillgång* innefattar inte fastställandet i enlighet med nationell rätt och praxis av huruvida en person är berättigad till socialt skydd eller utbildning eftersom medlemsstaterna svarar för organisationen och finansieringen av och innehållet i sina system för socialt skydd och utbildning och även för fastställandet av vem som är berättigad till socialt skydd eller utbildning.

- (17b) Socialt skydd i den mening som avses i detta direktiv bör omfatta social trygghet, socialt bistånd, subventionerade bostäder samt hälso- och sjukvård. Följaktligen bör detta direktiv vara tillämpligt på alla rättigheter, ersättningar och förmåner som härrör från allmänna eller särskilda system för social trygghet, socialt bistånd och hälso- och sjukvård och som är lagstadgade eller tillhandahålls direkt av staten eller av privata aktörer. I detta sammanhang bör direktivet vara tillämpligt på kontantförmåner, naturaförmåner och tjänster, oberoende av om de berörda systemen är avgiftsfinansierade eller inte. Ovannämnda system inbegriper t.ex. de grenar av de sociala trygghetssystemen som fastställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004²⁴ samt system för förmåner och tjänster som beviljas på grund av brist på finansiella tillgångar eller risken för social utslagning.
- (17f) Medlemsstaternas behörighet att organisera sina system för socialt skydd inbegriper behörighet för inrättande, finansiering och förvaltning av sådana system och därtill hörande arrangemang samt behörighet för fastställande av innehållet i, omfattningen, beräkningen och varaktigheten av förmåner och tjänster samt för fastställande av villkoren för berättigande till förmåner och tjänster, inbegripet åldersgränser, samt till anpassning av dessa villkor i syfte att garantera hållbara offentliga finanser.
- (17g) Medlemsstaternas behörighet att organisera sina utbildningssystem och innehållet i undervisningen och utbildningsverksamheten, inbegripet tillhandahållande av undervisning till personer som har behov av särskilt stöd i undervisningen, inbegriper behörighet för inrättande, finansiering och förvaltning av utbildningsanstalter, för utarbetande av studieplaner och annan utbildningsverksamhet, för fastställande av examineringsförfaranden och samt fastställande av villkor för berättigande, t.ex. fastställande av avgifter samt åldersgränser för utbildning, kurser eller stipendier, studiebidrag och studielån.

²⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (EUT L 166, 30.4.2004, s. 1).

- (17h) Detta direktiv är inte tillämpligt på frågor som omfattas av familjerätten, bl.a. civilstånd och adoption, eller på lagstiftning om reproduktiva rättigheter. Det påverkar inte heller statens och dess institutioners och organs respektive undervisningens sekulära natur.
- (18)
- (19) Enligt artikel 17 i EUF-fördraget ska unionen respektera och inte påverka den ställning som kyrkor och religiösa sammanslutningar och samfund har i medlemsstaterna enligt den nationella lagstiftningen och även respektera den ställning som filosofiska och konfessionslösa organisationer har.
- (19-a) Detta direktiv bör inte påverka riktade nationella åtgärder som beviljar icke-diskriminerande förmånlig behandling när det gäller vissa sociala förmåner om och så länge detta är nödvändigt för att hantera den demografiska utmaningen med sjunkande födelsetal, vilket framgår av korrekta uppgifter som visar på sådana sjunkande födelsetal. Sådana åtgärder kan till exempel omfatta ekonomiskt stöd eller hemtjänst till familjer.
- (19a) Personer med funktionsnedsättning inbegriper personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullständigt och faktiskt delta i samhället på lika villkor som andra. Definitionen av *varaktiga* i samband med begreppet funktionsnedsättning bör ses mot bakgrund av rättspraxis från Europeiska unionens domstol, särskilt domen i mål C-395/15.

(19ab) Principen om tillgänglighet fastställs i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Enligt konventionen ska medlemsstaterna såsom konventionsstater, för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att leva oberoende och att fullt ut delta på alla livets områden, vidta ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång på lika villkor som andra till den fysiska miljön, till transporter, till information och kommunikation, innefattande informations- och kommunikationsteknik liksom informations- och kommunikationssystem, samt till andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten både i städerna och på landsbygden.

(19b)

(19c)

(19ca) För att främja jämlikhet och undanröja diskriminering bör medlemsstaterna, i enlighet med detta direktiv och i linje med CRPD, vidta alla ändamålsenliga åtgärder för att säkerställa att skälig anpassning tillhandahålls. Skyldigheten att erbjuda skälig anpassning, förutsatt att detta inte ger upphov till någon oproportionerlig börda, föreskrivs redan i direktiv 2000/78/EG och i CRPD. I linje med dessa instrument, så som de tolkats av Europeiska unionens domstol, betyder skälig anpassning nödvändiga och ändamålsenliga ändringar och anpassningar, som inte innebär en oproportionerlig börda när så behövs i ett enskilt fall för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning på lika villkor som andra kan åtnjuta eller utöva alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Den tillhandahålls vanligtvis från fall till fall till en person i form av ändringar och/eller stöd under särskilda omständigheter, för att göra det möjligt för den personen att få tillgång till situationer eller miljöer som inte är tillgängliga eller att utöva en rättighet. Rimlig anpassning kan vara tillfällig, till exempel en löstagbar ramp för små trappor, programvara för skärmläsning av datorer, en teckenspråkstolk för ett visst evenemang, anpassning av kursplaner, läromedel och undervisningsstrategier eller tillgång till stödpersonal.

(19cb)

(19cc) Rimliga anpassningsåtgärder krävs endast i den utsträckning de inte medför en oproportionerlig börda. Undantag från ett eller flera krav på likabehandling på grund av den oproportionerliga börda som de medför, bör inte gå utöver vad som är absolut nödvändigt för att begränsa denna börda i varje enskilt fall. Åtgärder som skulle medföra en oproportionerlig börda bör tolkas som åtgärder som skulle medföra en alltför stor organisatorisk eller ekonomisk börda, samtidigt som man tar hänsyn till de sannolika fördelarna för de berörda personerna med funktionsnedsättning. Endast legitima skäl bör beaktas vid alla bedömningar.

(19d)

(20)

(20-a) Rimliga anpassningsåtgärder i enskilda fall spelar en viktig roll för att säkerställa fullständig jämlikhet i praktiken för personer med funktionsnedsättning på de områden som omfattas av detta direktiv. I samband med ett avtalsförhållande eller ett annat långvarigt förhållande mellan tillhandahållaren och personen med funktionsnedsättning kan strukturella ändringar av lokaler eller utrustning anses utgöra rimliga anpassningsåtgärder. Rimliga anpassningsåtgärder kan inbegripa justeringar eller ändringar av tillhandahållarens normala policy, förfaranden och praxis, justeringar av villkoren för tillgång samt tillhandahållande av särskild assistans eller särskilda tjänster, med beaktande av de särskilda behov som en person med funktionsnedsättning har, i syfte att nå ett likvärdigt resultat. Rimliga anpassningsåtgärder bör inte medföra en orimlig börda.

- (20aa) Vid tillhandahållande av bostäder bör emellertid tillhandahållaren inte, för att efterleva bestämmelserna om rimliga anpassningsåtgärder i detta direktiv, vara skyldig att göra strukturella ändringar i lokalerna eller betala för sådana ändringar. I enlighet med nationell rätt och praxis bör en tillhandahållare godta sådana ändringar om de finansieras på annat sätt och inte medför någon annan oproportionerlig börda.
- (20-b) Medlemsstaterna uppmanas att utveckla och genomföra innovativa åtgärder för att säkerställa rimlig anpassning.
- (20ab)
- (20b) Vid bedömningen av vilka åtgärder för att säkerställa rimlig anpassning som skulle medföra en oproportionerlig börda bör hänsyn tas till ett antal faktorer, bland annat organisationens eller företagets storlek, art och resurser samt de beräknade kostnaderna för sådana åtgärder eller den (tekniska och/eller ekonomiska) livslängden för infrastrukturer och föremål som används för att tillhandahålla en tjänst. Dessutom kan en oproportionerlig börda uppstå särskilt om betydande strukturella förändringar skulle krävas för att bereda tillträde till lös eller fast egendom som är skyddad genom nationella bestämmelser på grund av sitt historiska, kulturella, konstnärliga eller arkitektoniska värde.
- (20c) För att ge tillräckligt med tid att uppfylla kraven att säkerställa rimliga anpassningsåtgärder för personer med funktionsnedsättning enligt detta direktiv, är det lämpligt att föreskriva en längre införlivandeperiod för sådana åtgärder.

(20d) Detta direktiv påverkar inte tillämpningen av unionsrättsakter som fastställer specifikationer för att säkerställa tillgänglighet eller rimliga anpassningsåtgärder för personer med funktionsnedsättning. Sådana specifikationer föreskrivs bland annat i kommissionens förordning (EU) nr 1300/2014²⁵, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011²⁶, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006²⁷ och förordning (EU) nr 2021/782²⁸. I direktiv (EU) 2019/882 fastställs dessutom tillgänglighetskrav för personer med funktionsnedsättning med avseende på vissa produkter och tjänster, och i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer fastställs tillgänglighetskrav för offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer, vilket gör det möjligt för dessa webbplatser och mobila applikationer att vara mer tillgängliga för användare, särskilt för personer med funktionsnedsättning. Andra rättsliga krav fastställs bland annat i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013 och i Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU. Om de unionsrättsakter som föreskriver detaljerade standarder eller specifikationer angående rimliga anpassningsåtgärder beträffande vissa bestämda varor eller tjänster efterlevs bör kraven på rimliga anpassningsåtgärder i detta direktiv anses vara uppfyllda.

²⁵ Kommissionens förordning (EU) nr 1300/2014 av den 18 november 2014 om tekniska specifikationer för driftskompatibilitet avseende tillgängligheten till Europeiska unionens järnvägssystem för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet (EUT L 356, 12.12.2014, s. 110).

²⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 av den 16 februari 2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004 (EUT L 55, 28.2.2011, s. 1).

²⁷ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2006 av den 5 juli 2006 om rättigheter i samband med flygresor för personer med funktionshinder och personer med nedsatt rörlighet (EUT L 204, 26.7.2006, s. 1).

²⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/782 av den 29 april 2021 om rättigheter och skyldigheter för tågresenärer (omarbetning) (EUT L 172, 17.5.2021, s. 1).

- (21) Förbudet mot diskriminering bör inte hindra att medlemsstater behåller eller antar bestämmelser för att förhindra eller kompensera att en grupp personer missgynnas, särskilt på grund av religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning, eller på grund av att de har en kombination av kännetecken med koppling till dessa särskilda grunder för diskriminering. Sådana bestämmelser kan inbegripa stöd till organisationer av och för personer med en viss religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning, om deras huvudsakliga syfte är att främja dessa personers ekonomiska, kulturella eller sociala inkludering eller se till att deras särskilda behov tillgodoses.
- (22) I detta direktiv fastställs minimikrav, vilket ger medlemsstaterna möjlighet att behålla eller införa förmånligare bestämmelser. Genomförandet av detta direktiv får inte åberopas som skäl till inskränkningar i det skydd som för närvarande finns i varje medlemsstat.
- (23) Personer som har diskriminerats på grund av religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning bör tillförsäkras ett lämpligt rättsligt skydd. För att förbättra skyddet bör föreningar, organisationer och andra juridiska personer ges befogenhet att delta i förfaranden, även på den utsatta personens vägnar eller för att stödja denne, utan att detta påverkar tillämpningen av de nationella regler som rör ombud och försvar vid domstol.
- (24) I linje med EU:s befintliga regelverk om jämlikhet och icke-diskriminering och för att principen om likabehandling ska kunna tillämpas effektivt bör reglerna om bevisbördan anpassas på så sätt att bevisbördan övergår till svaranden när det föreligger prima facie-fall av diskriminering. Det åligger dock inte svaranden att bevisa att kändaren har en viss religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning.

- (25) För att principen om likabehandling ska kunna genomföras i praktiken krävs ett lämpligt rättsligt skydd mot repressalier.
- (26) Rådet uppmanade i sin resolution om uppföljningen av Europeiska året för lika möjligheter för alla (2007) det civila samhället, inbegripet organisationer som företräder människor som riskerar att utsättas för diskriminering, arbetsmarknadens parter och olika berörda parter, att delta i utarbetandet av åtgärder och program som syftar till att förebygga diskriminering och främja lika rättigheter och lika möjligheter på såväl europeisk som nationell nivå.
- (27) Erfarenheterna av tillämpningen av direktiven 2000/43/EG, 2004/113/EG och 2006/54/EG²⁹ visar att skyddet mot diskriminering på de grunder som omfattas av detta direktiv skulle stärkas genom att utvidga mandatet för det befintliga likabehandlingsorganet eller likabehandlingsorganen i varje medlemsstat till de frågor som omfattas av det här direktivet. I rådets direktiv (EU) 2024/1499 fastställs miniminormer för likabehandlingsorganens funktion, särskilt när det gäller deras effektivitet och oberoende. Rådets direktiv (EU) 2024/1499 bör därför också tillämpas på de frågor som omfattas av detta direktiv och ändras i detta syfte. Dessutom kan medlemsstaterna använda kommissionens rekommendation av den 22 juni 2018 om standarder för jämlikhetsorgan som vägledning för att bidra till att förbättra dessa organs effektivitet och oberoende.

²⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/54/EG av den 5 juli 2006 om genomförandet av principen om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (EUT L 204, 26.7.2006, s. 23).

- (28) Medlemsstaterna bör främja insamling av uppgifter om likabehandling och diskriminering, främst i syfte att övervaka och utvärdera effektiviteten i de åtgärder som vidtagits för efterlevnad av detta direktiv. I detta syfte får medlemsstaterna exempelvis fastställa referensvärden eller mätbara mål, eller börja samla in kvalitativa och/eller kvantitativa uppgifter. I detta direktiv bör uppgifter om likabehandling och diskriminering innefatta all information som är användbar och relevant för att beskriva och analysera läget avseende jämställdhet, i den mening att uppgifterna ger en uppfattning om förekomsten av och/eller omfattningen av diskriminering och/eller jämställdhet. De uppgifter som samlas in får inbegripa referensuppgifter, såsom demografiska och socioekonomiska uppgifter, uppgifter om materiell och upplevd ojämlikhet, uppgifter som gör det möjligt att utvärdera gällande politik eller uppgifter som grundar sig på indikatorer för mänskliga rättigheter. Uppgifterna bör samlas in i enlighet med nationell lagstiftning och praxis och i enlighet med tillämplig unionsrätt, i synnerhet förordning (EU) 2016/679 (den allmänna dataskyddsförordningen). Uppgifter om likabehandling och icke-diskriminering kan utgöra särskilda kategorier av personuppgifter i den mening som avses i artikel 9 i förordning (EU) 2016/679. Vid införlivandet av detta direktiv bör medlemsstaterna säkerställa att den nationella lagstiftningen innehåller lämpliga skyddsåtgärder som är tillämpliga på behandlingen av personuppgifter, särskilt särskilda kategorier av personuppgifter. Medlemsstaterna bör också säkerställa säkerhet, integritet, äkthet och konfidentialitet för de uppgifter som samlas in och lagras i enlighet med detta direktiv.

- (29) Medlemsstaterna bör föreskriva effektiva, proportionella och avskräckande påföljder för överträdelse av nationella bestämmelser som antagits enligt detta direktiv. Exempel på påföljder är administrativa och finansiella sanktioner, som böter eller betalning av ersättning, och andra former av sanktioner.
- (30) Eftersom målet för detta direktiv, nämligen att säkerställa en gemensam hög skyddsnivå mot diskriminering i alla medlemsstater, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna utan snarare, på grund av den föreslagna åtgärdens omfattning och verkningar, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i EU-fördraget. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går detta direktiv inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.
- (31) I enlighet med punkt 34 i det interinstitutionella avtalet av den 13 april 2016 om bättre lagstiftning³⁰ uppmuntras medlemsstaterna att för egen del och i unionens intresse upprätta egna tabeller som så långt det är möjligt visar överensstämmelsen mellan detta direktiv och de bestämmelser som antas för att införliva direktivet samt att offentliggöra dessa tabeller.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

³⁰ EUT L 123, 12.5.2016, s. 1.

KAPITEL I

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 1

Syfte

I detta direktiv fastställs bestämmelser för bekämpning av diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning, så att principen om likabehandling ska kunna genomföras i medlemsstaterna inom ramen för detta direktiv.

Artikel 2

Begreppet diskriminering

1. I detta direktiv avses med *principen om likabehandling* att det inte får förekomma någon diskriminering på någon av de grunder som avses i artikel 1.
2. I detta direktiv avses med *diskriminering*
 - a) direkt diskriminering på någon av de grunder som avses i artikel 1; detta ska anses förekomma när en person behandlas mindre förmånligt än en annan person behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation,
 - b) indirekt diskriminering på någon av de grunder som avses i artikel 1; detta ska anses förekomma när en skenbart neutral bestämmelse eller ett skenbart neutralt kriterium eller förfaringssätt, särskilt missgynnar personer med en viss religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning jämfört med andra personer, om inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga,

- c) trakasserier som har samband med någon av de grunder som avses i artikel 1; detta ska anses föreligga när ett oönskat beteende syftar till eller leder till att en persons värdighet kränks och att en hotfull, fientlig, förnedrande, förödmjukande eller kränkande stämning skapas; begreppet trakasserier får i detta sammanhang definieras i enlighet med medlemsstaternas nationella lagstiftning och praxis,
- d)
- d-b) instruktioner att diskriminera personer, på en av de grunder som avses i artikel 1,
- e) underlåtenhet att vidta rimliga anpassningsåtgärder för personer med funktionsnedsättning; detta ska anses föreligga när artikel 4a i detta direktiv inte följs.

3. Diskriminering enligt detta direktiv innefattar diskriminering på grund av en kombination av diskrimineringsgrunderna i artikel 1, såväl som en kombination av en eller flera av dessa grunder och någon av diskrimineringsgrunderna i direktiv 2000/43/EG, direktiv 2004/113/EG eller direktiv 79/7/EEG.

4.

5.

5a. Särbehandling på grund av ålder får tillåtas om denna kan motiveras av ett berättigat mål, inbegripet berättigade social- och hälsopolitiska mål, och om medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga.

- 7a. Skillnader i enskilda personers premier, försäkringsförmåner, priser, taxor eller avgifter vid tillhandahållande av försäkrings- eller banktjänster eller andra finansiella tjänster på grundval av ålder ska inte utgöra åldersdiskriminering om särbehandlingen objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga. Detta ska endast vara fallet om åldersanvändningen är en avgörande faktor vid riskbedömningen för tjänsten i fråga och endast i den mån riskbedömningen grundar sig på korrekta, relevanta och aktuella försäkringstekniska eller statistiska uppgifter – eller om dessa uppgifter inte är tillgängliga eller är otillräckliga – på grundval av relevant och tillförlitlig medicinsk kunskap och riskbedömningen görs med hänsyn till den individuella situationen för den person som ansöker om en försäkrings- eller banktjänst eller en annan finansiell tjänst.
7. Skillnader i enskilda personers premier, försäkringsförmåner, priser, taxor eller avgifter vid tillhandahållande av försäkrings- eller banktjänster eller andra finansiella tjänster på grundval av hälsotillstånd ska inte utgöra diskriminering i den mening som avses i detta direktiv om särbehandlingen objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga. Detta ska endast vara fallet om användningen av hälsotillståndet är en avgörande faktor vid riskbedömningen för tjänsten i fråga och endast i den mån riskbedömningen grundar sig på korrekta, relevanta och aktuella försäkringstekniska eller statistiska uppgifter – eller om dessa uppgifter inte är tillgängliga eller är otillräckliga – på grundval av relevant och tillförlitlig medicinsk kunskap och riskbedömningen görs med hänsyn till den individuella situationen för den person som ansöker om en försäkrings- eller banktjänst eller en annan finansiell tjänst.
6. Förmånlig behandling på grund av ålder eller funktionsnedsättning kan tillåtas om det objektivt kan motiveras av ett berättigat mål och medlen för att uppnå detta mål är lämpliga och nödvändiga. Förmånlig behandling i syfte att säkerställa inkludering, integration eller deltagande i samhället på lika villkor som andra kan ske i form av fri tillgång, lägre avgifter eller förtur får tillåtas enligt detta direktiv som en berättigad, lämplig och nödvändig behandling.

8. Detta direktiv ska inte påverka sådana åtgärder i nationell rätt som i ett demokratiskt samhälle är lämpliga och nödvändiga för upprätthållande av allmän säkerhet eller allmän ordning, förebyggande av brottslighet, skydd av minderåriga, skydd av hälsa och säkerhet samt skydd av andra människors grundläggande rättigheter och friheter, som skyddas enligt stadgan om de grundläggande rättigheterna, inklusive skydd av privatliv och familjeliv, äldres rättigheter, religionsfrihet, föreningsfrihet, yttrandefrihet, tryckfrihet, informationsfrihet, avtalsfrihet samt näringsfrihet.

Artikel 3
Tillämpningsområde

1. Inom ramen för Europeiska unionens befogenheter och inom de gränser som fastställs i punkt 2, och med fullständig respekt för subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna, ska förbudet mot diskriminering gälla alla personer, såväl inom den offentliga som den privata sektorn, inklusive offentliga organ, i fråga om följande:
 - a) Tillgång till socialt skydd i den mån det avser social trygghet, och socialt bistånd, subventionerade bostäder samt hälso- och sjukvård.

Tillgång enligt denna punkt ska inbegripa processen att söka information, lämna in en ansökan och registrera sig samt det faktiska tillhandahållandet av de sociala skyddsåtgärderna.
 - b)
 - c) Tillgång till utbildning.

Tillgång enligt denna punkt ska inbegripa processen att söka information, lämna in en ansökan och registrera sig samt det faktiska tillträdet till och deltagandet i utbildningsverksamhet.
 - d) Tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster, inklusive bostäder, som är tillgängliga för allmänheten.

Tillgång enligt denna punkt ska inbegripa processen att söka information, lämna in en ansökan, registrera sig, beställa, boka, hyra och köpa samt det faktiska tillhandahållandet och åtnjutandet av varorna och tjänsterna i fråga.

2. Detta direktiv ska inte tillämpas på

- a) frågor som omfattas av familjerätten, t.ex. civilstånd och adoption, eller reproduktiva rättigheter, eller på relaterad rätt till sociala trygghetsförmåner med koppling till civilstånd,
- b) organisationen och finansieringen av medlemsstaternas system för socialt skydd, inrättande och förvaltning av sådana system och därtill hörande arrangemang liksom innehållet i, omfattningen, beräkningen och varaktigheten av förmåner och tjänster samt villkoren för berättigande till dessa förmåner och tjänster, inbegripet åldersgränser,
- c)
- d) organisationen och finansieringen av medlemsstaternas utbildningssystem, inklusive inrättande och förvaltning av utbildningsanstalter, innehållet i undervisningen och utbildningsverksamheten, utarbetande av studieplaner, fastställande av examineringsförfaranden samt villkor för berättigande, inbegripet fastställande av avgifter samt åldersgränser för skolor, stipendier och kurser, studiebidrag och studielån,
- e) särbehandling på grundval av en persons religion eller annan trosuppfattning vid tillträde till utbildningsanstalter vars etiska grundsyn bygger på religion eller annan trosuppfattning, i enlighet med nationella lagar och traditioner och nationell praxis.
- f) tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster, inklusive bostäder, som erbjuds inom området privat- och familjeliv och transaktioner i samband med detta.

- 3.
- 3a. Detta direktiv påverkar inte nationella åtgärder för att tillåta eller förbjuda bärande av religiösa symboler och inskränker inte medlemsstaternas behörighet i dessa frågor.
4. Detta direktiv påverkar inte nationell lagstiftning avsedd att säkerställa statens och dess institutioners och organs respektive undervisningens sekulära natur eller lagstiftning angående ställning för kyrkor och andra sammanslutningar som är baserade på religion eller annan trosuppfattning och inskränker inte medlemsstaternas behörighet i dessa frågor, såsom erkänns i artikel 17 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.
- 4a. Detta direktiv påverkar inte riktade nationella åtgärder som beviljar icke-diskriminerande förmånlig behandling när det gäller vissa sociala förmåner om och så länge detta är nödvändigt för att hantera den demografiska utmaningen med sjunkande födelsetal, vilket framgår av korrekta uppgifter som visar på sådana sjunkande födelsetal.
5. Detta direktiv omfattar inte särbehandling på grund av nationalitet och påverkar inte bestämmelser och villkor för inresa i och bosättning på medlemsstaternas territorium för medborgare i tredjeländer och statslösa personer och inte heller sådan behandling som beror på tredjelandsmedborgarnas och de statslösa personernas rättsliga ställning.
- 5a. Särbehandling till följd av regionala eller lokala variationer i nivån på tjänster av allmänt intresse utgör således inte diskriminering i den mening som avses i detta direktiv.

Artikel 4

Artikel 4a

Rimliga anpassningsåtgärder för personer med funktionsnedsättning

1. För att garantera att principen om likabehandling följs när det gäller personer med funktionsnedsättning ska rimliga anpassningsåtgärder vidtas på de områden som anges i artikel 3.
2. Vid tillämpning av punkt 1 avses med *rimliga anpassningsåtgärder* nödvändiga och lämpliga ändringar och justeringar, som inte medför en oproportionerlig börda, när så behövs i ett enskilt fall, för att säkerställa att en person med funktionsnedsättning på lika villkor som andra kan åtnjuta eller få tillgång till sociala skyddsåtgärder, utbildning, varor eller tjänster som omfattas av detta direktiv.
3. Vid tillhandahållande av bostäder ska punkterna 1 och 2 inte innebära en skyldighet för tillhandahållaren att göra strukturella ändringar i lokalerna eller att betala för dem. I enlighet med nationell rätt och praxis ska den som tillhandahåller bostäder godta sådana ändringar om de finansieras på annat sätt och inte medför någon oproportionerlig börda.
4. Bestämmelserna i denna artikel ska inte påverka unionsrättens bestämmelser om tillgänglighet eller rimliga anpassningsåtgärder beträffande vissa bestämda varor eller tjänster.

5. Vid bedömningen av huruvida de åtgärder som är nödvändiga för att följa denna artikel skulle medföra en oproportionerlig börda ska i synnerhet följande beaktas:
- a) Skyldighetsbärarens storlek, art, resurser, nettoomsättning och vinst.
 - aa) Den negativa inverkan för en person med funktionsnedsättning som påverkas av den omständigheten att den lämpliga och nödvändiga åtgärden inte tillhandahålls.
 - b) De beräknade kostnaderna för den lämpliga och nödvändiga åtgärden.
 - c) Den beräknade nyttan för personer med funktionsnedsättning generellt, med beaktande av hur frekvent och långvarig användningen av de relevanta varorna och tjänsterna är och hur frekvent och långvarigt förhållandet med säljaren eller tillhandahållaren är.
 - ca) Storleken på de offentliga medel som skyldighetsbäraren har tillgång till för att vidta den lämpliga och nödvändiga åtgärden.
 - d)
 - e) Den ifrågavarande lösa eller fasta egendomens historiska, kulturella, konstnärliga eller arkitektoniska värde.
 - f) Hur säkra och praktiskt genomförbara åtgärderna i fråga är.

Om denna börda i tillräcklig grad kompenseras genom redan befintliga åtgärder inom politikområdet för personer med funktionsnedsättning i den berörda medlemsstaten, ska den inte anses som oproportionerlig.

2.

3.

Artikel 5
Positiv särbehandling

1. I syfte att säkerställa full jämställdhet i praktiken får principen om likabehandling inte hindra en medlemsstat från att behålla eller anta särskilda åtgärder för att förhindra eller kompensera att personer missgynnas på grund av religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning.

Artikel 6
Minimikrav

1. Medlemsstaterna får införa eller behålla bestämmelser som är mer fördelaktiga när det gäller upprätthållande av skyddet av principen om likabehandling än de som anges i detta direktiv.
2. Genomförandet av detta direktiv får under inga omständigheter utgöra skäl för att inskränka det skydd mot diskriminering som redan finns i medlemsstaterna på de områden som omfattas av detta direktiv.

KAPITEL II

RÄTTSMEDEL OCH SÄKERSTÄLLANDE AV EFTERLEVNADEN

Artikel 7

Tillvaratagande av rättigheter

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att alla som anser sig förfördelade på grund av att principen om likabehandling inte har tillämpats på dem har tillgång till rättsliga och/eller administrativa förfaranden, inbegripet, när de anser det lämpligt, alternativa tvistlösningsmekanismer för att säkerställa efterlevnaden av skyldigheterna enligt detta direktiv, även efter det att den situation i vilken diskrimineringen uppges ha förekommit har upphört.
2. Medlemsstaterna ska säkerställa att de föreningar, organisationer eller andra juridiska personer som i enlighet med de kriterier som fastställs i deras nationella lagstiftning har ett berättigat intresse av att säkerställa att bestämmelserna i detta direktiv efterlevs, på den klagande personens vägnar eller för att stödja denne, med hans eller hennes tillstånd, får engagera sig i de rättsliga och/eller administrativa förfaranden som finns för att säkerställa efterlevnaden av skyldigheterna enligt detta direktiv.
3. Punkterna 1 och 2 ska inte påverka tillämpningen av nationella regler om tidsfrister för att väcka talan när det gäller principen om likabehandling.
4. Denna bestämmelse påverkar inte tillämpningen av artikel 10 i rådets direktiv (EU) 2024/1499.

Artikel 8
Bevisbörda

1. Medlemsstaterna ska i enlighet med sina nationella rättssystem vidta nödvändiga åtgärder för att se till att den svarande är skyldig att bevisa att det inte föreligger något brott mot förbudet mot diskriminering, när personer som anser sig förfördelade på grund av att principen om likabehandling inte har tillämpats på dem, inför domstol eller annan behörig myndighet lägger fram sådana fakta som ger anledning att anta att det har förekommit diskriminering.
2. Punkt 1 ska inte förhindra att medlemsstaterna inför bevisregler som är fördelaktigare för den kärende.
3. Punkt 1 ska inte tillämpas på straffrättsliga förfaranden.
4. Medlemsstaterna får besluta att inte tillämpa punkt 1 på förfaranden där domstolen eller det andra behöriga organet utreder fakta i målet.
5. Punkterna 1, 2, 3 och 4 i denna artikel ska också tillämpas på förfaranden som inleds enligt artikel 7.2.

Artikel 9
Repressalier

Medlemsstaterna ska i sina rättsordningar införa nödvändiga bestämmelser för att skydda enskilda mot ogynnsam behandling eller ogynnsamma följder på grund av klagomål eller förfaranden för att se till att principen om likabehandling följs.

Artikel 10

Spridning av information

Medlemsstaterna ska säkerställa att på lämpligt sätt och på hela sitt territorium informera berörda personer om de bestämmelser som antas enligt detta direktiv och om relevanta bestämmelser som redan är i kraft.

Artikel 11

Dialog med berörda parter

Medlemsstaterna ska i syfte att främja principen om likabehandling uppmuntra till dialog med relevanta berörda parter som i enlighet med nationell lagstiftning och praxis har ett berättigat intresse av att motverka diskriminering på de grunder och områden som omfattas av detta direktiv.

Artikel 12

KAPITEL III

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 13

Efterlevnad av bestämmelserna

Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa att principen om likabehandling följs och särskilt att

- a) lagar och andra författningar som strider mot principen om likabehandling upphävs,
- b) avtalsbestämmelser, interna regler för företag och regler för vinstdrivande eller icke-vinstdrivande föreningar som strider mot principen om likabehandling, förklaras eller kan förklaras ogiltiga eller ändras.

Artikel 14

Påföljder

Medlemsstaterna ska bestämma vilka påföljder som ska tillämpas på överträdelser av de nationella bestämmelser som antas i enlighet med detta direktiv och vidta alla åtgärder som behövs för deras genomförande. Påföljderna får innefatta betalning av ersättning, som inte får begränsas av en i förväg fastställd övre gräns, och ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.

Artikel 14a

Integrering av ett jämställdhetsperspektiv

Medlemsstaterna ska vid genomförandet av detta direktiv ta hänsyn till målet att undanröja bristande jämlikhet och främja jämställdhet mellan kvinnor och män.

Artikel 14b

Ändringar av direktiv (EU) 2024/1499

(direktiv antaget på grundval av COM/2022/689 final)

Direktiv (EU) 2024/1499 ska ändras på följande sätt:

1. I artikel 1.1 och 1.2, artikel 4, artikel 5.1 och 5.2, artikel 8.1, artikel 10.1, artikel 15 och artikel 16.2 och 16.4 ska ”direktiven 79/7/EEG, 2000/43/EG, 2000/78/EG och 2004/113/EG” ersättas med ”direktiven 79/7/EEG, 2000/43/EG, 2000/78/EG, 2004/113/EG och XX/XX (*direktiv antaget på grundval av KOM(2008) 426 slutlig*)”.
2. I artikel 6.1 ska ”artikel 4 i direktiv 79/7/EEG, artikel 2 i direktiv 2000/43/EG, artikel 2 i direktiv 2000/78/EG och artikel 4 i direktiv 2004/113/EG” ersättas med ”artikel 4 i direktiv 79/7/EEG, artikel 2 i direktiv 2000/43/EG, artikel 2 i direktiv 2000/78/EG, artikel 4 i direktiv 2004/113/EG eller artikel 2 i direktiv XX/XX (*direktiv antaget på grundval av KOM(2008) 426 slutlig*)”.

Artikel 15

Genomförande

1. Medlemsstaterna ska sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den ... [tre år efter antagandet]. De ska genast underrätta kommissionen om detta och till kommissionen överlämna texten till dessa bestämmelser.

När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

2. Med avseende på artikel 4a ska medlemsstaterna ha rätt att gynnas av en förlängning av den införlivandeperiod som anges i punkt 1 med upp till två år. I detta syfte ska medlemsstaterna anmäla detta till kommissionen och meddela relevant datum för införlivande senast [tre år efter antagandet].
- 3.
4. Medlemsstaterna ska främja insamling av uppgifter om likabehandling och icke-diskriminering. Uppgifterna ska samlas in i enlighet med nationell lagstiftning och praxis och i enlighet med tillämplig unionsrätt, i synnerhet förordning (EU) 2016/679 (den allmänna dataskyddsförordningen).

Artikel 16

Rapport

1. Medlemsstaterna ska senast den [fyra år efter den dag som anges i artikel 15.1] och därefter vart femte år till kommissionen överlämna all information som kommissionen behöver för att utarbeta en rapport till Europaparlamentet och rådet om tillämpningen av detta direktiv.
2. Kommissionens rapport ska utarbetas med vederbörlig hänsyn till synpunkter från de nationella organen för främjande av likabehandling och berörda parter samt EU:s byrå för grundläggande rättigheter. I enlighet med principen om integrering av ett jämställdhetsperspektiv, som fastställs i artikel 8 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, ska rapporten bland annat innehålla en bedömning av åtgärdernas konsekvenser för kvinnor och män. Mot bakgrund av den information som mottagits ska rapporten vid behov även omfatta förslag som syftar till att ändra och uppdatera detta direktiv.

Artikel 17
Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft samma dag som det offentliggörs i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 14b ska tillämpas från och med den ... [*utgången av införlivandeperioden för detta direktiv*].

Artikel 18
Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.
